

ГАБРИЕЛ ГАРСИЯ МАРКЕС
МОРЕТО НА ИЗГУБЕНОТО
ВРЕМЕ

Превод от испански: Валентина Рафаилова, 1975

chitanka.info

Към края на януари морето ставаше сурово, започваше да бълва над селото гъсти мръсотии и само след няколко седмици всичко се просмукваше от непоносимата му влага. Оттогава нататък просто не си струваше да живееш на този свят — поне до декември следващата година — и след осем вечерта никой не оставаше буден. Но през онази година, когато пристигна сеньор Хърбърт, морето не се промени дори и през февруари. Напротив, ставаше все по-гладко и блестящо, а в първите мартенски нощи започна да ухае на рози.

Тобиас усети миризмата. Неговата кръв беше много сладка за раците, затова по-голямата част от нощта му минаваше в това да ги гони от кревата, докато не се обърне бризът, и чак тогава заспиваше. В дългите си безсънни часове беше се научил да долавя всички промени във въздуха. Затуй, когато усети мирис на рози, не стана нужда да отваря вратата, за да се увери, че той идва от морето.

Събуди се късно. Клотилде палеше огън на двора. Бризът беше прохладен и всичките звезди бяха на мястото си, но заради светлините в морето беше трудно да ги преброиш до самия хоризонт. Тобиас изпи чаша кафе и тогава усети на небцето си някакъв вкус от нощта.

— Снощи се случи нещо много чудно — спомни си той.

Клотилде положително не беше усетила. Толкова дълбоко спеше, че дори сънищата си не помнеше.

— На рози ми замириса — каза Тобиас. — Сигурно беше от морето.

— Аз не знам как миришат розите — каза Клотилде.

Може би наистина не знаеше. Селото им беше бедно, с неплодородна земя, смесена със селитра, и само от време на време някой донасяше от другаде стръкче цветя, за да ги хвърли в морето от онуй място, където спускаха умрелите.

— Миришат също като онзи удавник от Гуакамайял — рече Тобиас.

— Ех — усмихна се Клотилде, — ако беше хубава миризма, знай, че нямаше да дойде от нашето море.

То наистина беше жестоко море. Понякога дни наред от мрежите висяха само боклуци, а дръпнеше ли се водата след отлив, улиците на селото оставаха покрити с умряла риба. А динамитът изваждаше на повърхността само останки от някогашни корабокрушения.

Малкото жени, които бяха останали в селото, като Клотилде, се топяха от мъка. Като нея беше и жената на стария Яков. Тази сутрин тя стана по-рано от обикновено, разтреби къщата и седна за закуска, с разстроено лице.

— Последното ми желание — рече тя на мъжа си — е да ме погребат жива.

Каза го тъй, сякаш беше на смъртно легло, а всъщност седеше в единия край на масата в една столова с големи прозорци, през които мартенска светлина струеше на потоци и пълнеше цялата къща. Срещу нея седеше старият Яков и утоляваше уморения си глад. Той я обичаше толкова много и толкова отдавна, че не можеше вече да си представи никакво свое страдание, причина за което да не е жена му.

— Искам да умра уверена, че ще ме погребат в земята, като достойните хора — продължи тя. — Единственият начин да бъде сигурна в това е да отида някъде другаде и да помоля да ме погребат жива.

— Няма какво да молиш другите — каза старият Яков съвсем спокойно. — Трябва да го сторя аз.

— Тогава да вървим — каза тя, — защото съвсем скоро ще умра.

Старият Яков я изгледа от главата до петите. Само очите ѝ си бяха все млади. Ставите ѝ бяха станали на възли, а цветът на кожата ѝ беше землист, какъвто си беше винаги в края на краищата.

— Изглеждаш по-добре от когато и да било — каза ѝ той.

— Снощи ми замириса на рози — въздъхна тя.

— Не се тревожи — утеши я старият Яков. — На нас, бедните, често ни се случват такива работи.

— Нищо подобно — възрази тя. — Аз винаги съм се молила поотрано да ме предупредят за идването на смъртта, за да мога да умра далеч от нашето море. Миризмата на рози в това село не може да е нищо друго, освен предупреждение от бога.

На стария Яков не му дойде друго на ум, само я помоли да му даде малко време, за да подготви всичко. Чувал беше да разправят, че хората умират не когато трябва, а когато им се прииска, и беше сериозно загрижен от предчувствието на жена си. Дори се запита дали, като дойде време, ще има сили да я зарови жива.

В девет отвори помещението, където преди имаше дюкян, сложи пред вратата два стола и една масичка с дъската за дама и цялата

сутрин игра със случайни партньори. От мястото, си виждаше селото в развалини, очуканите къщи със следи от някогашна боя по стените, изядена от слънцето, и късче море в дъното на улицата.

Преди обед, както винаги, игра с дон Махимо Гомес. Старият Яков не можеше да си представи по-достоеен противник от този човек, който беше излязъл здрав и читав от две граждански войни, а в третата бе оставил само едно око. След като нарочно загуби една партия, задържа го да изиграят още една.

— Кажете ми едно нещо, дон Махимо — попита го тогава. — Способен ли сте вие да заровите жена си жива?

— Като нищо — рече дон Махимо Гомес. — Ръката ми няма да трепне, повярвайте.

Старият Яков учудено помълча. После въздъхна, остави онзи да му прибере най-добрите пулове и рече:

— Моята Петра май ще умира, затова питам.

Дон Махимо Гомес никак не се развълнува.

— В такъв случай — каза той — не се налага да я заравяте жива.

Лапна още два пула и коронова една дама. После вторачи в своя партньор единственото си око, овлажнено от тъжна водичка, и попита: — Какво ѝ е?

— Снощи и замирисало на рози — обясни старият Яков:

— Тогава половината село трябва да умре — рече дон Махимо Гомес. — Тази сутрин за друго не се приказва.

Старият Яков направи голямо усилие, за да загуби отново, без да го обиди. Прибра масата и столовете, заключи дюкяна и тръгна да търси някой, дето е усетил мириса на рози. Накрая излезе, че само Тобиас е сигурен. Затова го помоли да намине към тях, уж случайно, и да разкаже всичко на жена му.

Тобиас изпълни думата си. В четири часа, нагласен като за гости, той се появи в коридора, където жената на стария Яков изкърпваше неговите вдовишки дрехи.

Толкова безшумно влезе, че жената се стресна.

— Свети боже! — възкликна тя. — Помислих, че е архангел Гавраил.

— Не, не, е — каза Тобиас. — Аз съм. Идвам да ви разкажа нещо.

— Знам какво е — рече тя.

— Ами!

— Че снощи ти е замирисало на рози.

— Откъде разбрахте? — попита Тобиас разочарован.

— На моята възраст човек има толкова много време да мисли, че накрая става ясновидец — каза жената.

Старият Яков, който бе залепил едно ухо до тънката преграда на дюкяна, се изправи засрамен.

— Е, как ти се струва, жена! — извика той през стената. После излезе в коридора: — Ами че тогава не е било, каквото ти мислеше.

— Измисля си ги разни това момче — каза тя, без да вдигне глава. — На нищо не му е замирисало.

— Около единайсет часът беше — настоя Тобиас. — Аз раците гонех.

Жената дозакърпи една яка.

— Измислици — повтори тя. — Всички знаят, че си търчи-лъжи. — Прерязва конеца със зъби и погледна Тобиас над очилата си. — Само едно не разбирам: как си могъл да си дадеш толкова труд да си намажеш косата с вазелин, да си лъснеш обувката и да дойдеш само за да ми изразиш неуважението си.

Оттогава Тобиас започна да наблюдава морето. Закачваше хамака си навън и цяла нощ чакаше, удивен, че на света стават толкова много неща, докато хората спят. Нощи наред слушаше как раците драскат отчаяно по дъските на оградата, мъчейки се да се покатерят, но накрая толкова много ночи им се събраха, че се измориха да упорствуват. Разбра как спи Клотилде. Откри, че нейното тъничко похъркване още повече изтънява в горещините, а в тежката юлска жега се превръща в една-единствена нотка на изнемога.

Отначало Тобиас наблюдаваше морето като човек, който добре го познава — вперил очи само в една точка на хоризонта, гледаше го как променя цвета си, гледаше го как изгасва, как после става пенливо и мръсно, а когато големите дъждове объркат буреносното му храносмилане, започва да бълва разни боклуци. Малко по малко се научи да го наблюдава тъй, както правят това най-добрите познавачи на морето — без дори да го гледа, но и без да може да го забрави дори в съня си.

През август умря жената на стария Яков. Осъмна мъртва в леглото си и трябваше да я хвърлят, както всички други, в морето, без

цветя. Тобиас продължаваше да чака. Очакването се превърна за него в начин на живот — толкова дълго беше чакал. Една нощ, докато дремеше в хамака, усети, че нещо се е променило във въздуха. Някаква миризма идваше на вълни. Същото беше и когато японският кораб изхвърли при входа на пристанището цял товар изгнил лук. После миризмата се укроти и докато не започна да се развие, остана някъде спотаена, без да мръдне. Едва когато му се стори, че може да я грабне в ръцете си и да я покаже, чак тогава Тобиас скочи от хамака и влезе в стаята при Клотилде. Разтърси я няколко пъти.

— Ето я! — каза ѝ той.

Клотилде трябваше с пръсти, като някаква паяжина, да отмахне от себе си миризмата, за да стане. После отново се стовари на топлите чаршафи.

— Уф, тази проклета миризма! — рече тя.

Тобиас с един скок се озова при вратата, излезе на улицата и започна да вика. Викаше с всички сили. Вдъхна дълбоко и пак извика, а после помълча и още по-дълбоко вдъхна — миризмата все беше над морето. Само че никой не отговори на виковете му. Тогава той започна да чука от къща на къща, дори и на запустелите къщи, докато накрая виковете му се смесиха с лая на кучетата и събудиха всичко живо.

Мнозина не можаха да усетят мириса на рози. Но други, особено старите, слязоха на брега, за да му се насладят. Беше един гъст мирис, който не пропускаше никаква друга предишна миризма. Уморени от толкова мирисане, някои се върнаха в къщи. Повечето останаха да си доспят на брега. Когато съмна, мирисът беше толкова чист, че на човек му се досвидяваше да го диша.

Тобиас спа почти цял ден. Клотилде легна при него, като се наобядва, и целия следобед лудуваха двамата в кревата, без да затварят вратата към двора. Докато отново мръкна и светът се натъжи. Във въздуха още имаше следи от мирис на рози. От време на време в стаята на вълни се донасяше музика.

— Това е при Катарино — каза Клотилде. — Трябва да е пристигнал някой.

Пристигнаха бяха трима мъже и една жена. Катарино си помисли, че по-късно може и други да дойдат и се помъчи да поправи грамофона. Тъй като не можа, помоли Панчо Апаресидо, който умееше

да направи какво ли не, защото никога нямаше какво да прави, а освен това си имаше инструменти и сърчни ръце.

Кръчмата на Катарино беше една дървена къща до морето, настрана от другите. Имаше голям салон със столове и масички и няколко стаи в дъното. Докато наблюдаваха как Панчо Апаресидо поправя грамофона, тримата мъже и жената мълчаливо пиеха, седнали при тезгяха, и подред се прозяваха.

След много проби грамофонът заработи хубаво. Като чуха музиката — далечна, но отчетлива, — хората престанаха да разговарят. Спогледаха се едни други и първо не намериха какво да кажат, но едва тогава осъзнаха колко много са остарели от онуй време, когато за последен път бяха слушали музика.

След девет часа Тобиас ги намери всичките будни. Насядали бяха пред вратата и слушаха старите плочи на Катарино със същия израз на детински фатализъм, с който хората наблюдават затъмнение на слънцето. Всяка плоча им напомняше за някой умрял и вкуса на храната след дълга болест, или пък нещо, което е трябвало непременно да свършат на другия ден, преди много години, и което бяха забравили да свършат.

Музиката спря към единадесет. Мнозина си легнаха с мисълта, че ще вали, защото над морето висеше тъмен облак. Но облакът се смъкна ниско, поплува известно време на повърхността и после потъна във водата. Горے останаха само звездите. След малко бризът излезе от селото, отиде към средата на морето и на връщане донесе благоухание на рози.

— Аз нали ви казах, Яков! — възкликна дон Махимо Гомес. — Ето го пак! Уверен съм, че сега всяка вечер ще го усещаме.

— Чул ви господ — рече старият Яков. — Този мирис е единственото нещо в живота ми, което идва прекалено късно.

Играеха на дама в празния дюкян, без да се вслушват в плочите. Техните спомени бяха толкова отдавнашни, че нямаше достатъчно стари плочи, за да ги събудят.

— Аз пък не вярвам много на всички тези работи — каза дон Махимо Гомес. — Толкова години ядем пръст и толкова много жени сме имали, дето са мечтали за дворче да си посадят цветя, че не е чудно накрая да ни замирише на рози и дори да повярваме, че е истина.

— Ама нали със собствените си носове го усещаме! — каза старият Яков.

— Няма значение — възрази дон Махимо Гомес. — През войната, когато революцията беше вече загубена, на нас толкова ни се искаше да си имаме генерал, че видяхме да се появява херцог Малбъроу, от плът и кръв. Аз го видях със собствените си очи, Яков.

Минаваше дванайсет. Когато остана сам, старият Яков затвори дюкяна и занесе лампата в спалнята. През прозореца виждаше скалата, от която хвърляха умрелите, очертана върху блестящата повърхност на морето.

— Петра! — повика той тихо.

Тя не можа да го чуе. В същото време плуваше почти на самата повърхност в Бенгалския залив, в сияещо пладнe. Вдигнала беше глава да погледне през водата, като в осветена стъкленица, един огромен презокеански кораб. Но не можеше да види мъжа си, който в това време, на другия край на света, отново дочу грамофона на Катарино.

— Представи си — рече ѝ старият Яков, — само преди шест месеца те помислиха за луда, а сега самите те се радват на този мирис, който ти донесе смъртта.

Изгаси светлината и си легна в кревата. Поплака си кротко и неблагозвучно, както плачат старците, но съвсем скоро заспа.

— Ако можех, щях да се махна от това село — изхълца той насън. — Да имах поне двайсет песо на куп, щях да отида където и да е.

След онази нощ няколко седмици подред мирисът на рози се носеше край морето. Дъските на къщите, храната и водата за пиене, всичко се просмука от него и вече нямаше място, където да не се усеща. Мнозина се уплашиха, като го усетиха и в парата на собствените си изпращения. Мъжете и жената, които бяха пристигнали в кръчмата на Катарино, си заминаха един петък, но в събота се върнаха с голяма, шумна компания. В неделя надойдоха още. Плъзнаха навсякъде — търсеха какво да ядат и къде да спят, — та не можеше да се мине от тях по улиците.

Стекоха се и други. Жените, които си бяха отишли, когато селото замря, се върнаха в кръчмата на Катарино. Сега бяха по-дебели и по-нарисувани и донесоха плочи с модерна музика, която на никого нищо не напомняше. Върнаха се и някои от предишните жители на селото.

Отишли бяха другаде да червясат от пари и сега разправяха за богатството си, само че бяха облечени със същите дрехи, с които заминаха. Надойдоха музики и томболи, лотарии, гадателки и разбойници и мъже с навита около шията змия, които продаваха еликсир на живота. Продължаваха да пристигат няколко седмици, дори и след като паднаха първите дъждове и морето се размъти, а мирисът изчезна.

Между последните пристигнали беше и един поп. Обикаляше навсякъде, ядеше хляб, натопен в една голяма чаша кафе с мляко, и малко по малко забраняваше всичко, което бе ставало преди неговото идване: лотариите, новата музика и начина, по който я танцуваха, та дори и спането на брега — този неотдавна придобит навик. Един следобед изнесе проповед в къщата на Мелчор за мириса от морето.

— Благодарете на небето, деца мои — рече той, — защото това е миризмата на господата.

Някой го прекъсна:

— Че вие откъде знаете, отче, нали не сте го мирисали?

— Светото писание е съвсем ясно по отношение на миризмата — каза той. — Намираме се в богоизбрано село.

Тобиас ходеше като сомнамбул насам-натам сред веселбите. Заведе Клотилде да види какво е това пари. Въобразиха си, че залагат огромни суми на рулетката, после направиха сметка и се почувствуваха страшно богати с парите, които биха могли да спечелят. Но една вечер не само те, но и цялото множество, дето беше надошло в селото, видяха на куп много повече пари, отколкото можеха да си представят.

Това беше вечерта, когато пристигна сеньор Хърбърт. Той изведнъж се появи, сложи една маса посреда улицата, а на масата — два големи сандъка, пълни до горе с банкноти. Толкова много пари имаше в тях, че отначало никой не обърна внимание, защото никой не можа да повярва, че е истина. Но понеже сеньор Хърбърт започна да дрънка с една камбанка, хората накрая повярваха и се струпаха да чуят какво ще каже.

— Аз съм най-богатият човек на земята — каза той. — Толкова много пари имам, че не знам вече къде да ги давам. А тъй като освен пари имам и толкова широко сърце, че не се побира вече в гърдите ми, взех решение да тръгна да обикалям света и да разрешавам проблемите на човешкия род.

Беше едър и червендалест. Говореше високо, без да спира, и същевременно размахваше бледите си и вяли ръце, които приличаха на току-що обръснати. Говори в продължение на четвърт час и спря да си почине. После отново разтърси камбанката и пак заговори. По средата на речта му някой размаха едно сомбреро над тълпата и го прекъсна.

— Хубаво, мистър, няма какво да приказвате толкова, започвайте да раздавате парите.

— Тази няма да я бъде — отвърна сеньор Хърбърт. — Да раздам парите просто тъй, без всякакво основание, това е не само неправилно, а и безсмислено.

Откри с очи онзи, дето го беше прекъснал, и му направи знак да се приближи. Тълпата му отвори път.

— Напротив — продължи сеньор Хърбърт, — този нетърпелив приятел сега ще ни даде възможност да покажем най-справедливия начин за разпределяне на богатството. — Протегна му едната си ръка и му помогна да се качи.

— Ти как се казваш?

— Патрисио.

— Много добре, Патрисио — рече сеньор Хърбърт. — Както всички хора, и ти навярно отдавна си имаш някакъв проблем, който не можеш да разрешиш.

Патрисио си свали сомбрерото и кимна утвърдително.

— Е, какъв е твоят проблем?

— Че нямам пари — отговори Патрисио.

— Колко ти трябват?

— Четиридесет и осем песо.

Сеньор Хърбърт нададе тържествуващ вик.

— Четиридесет и осем песо! — повтори той и множеството му отговори с ръкопляскане. — Много добре, Патрисио — продължи сеньор Хърбърт. — Сега ми кажи едно нещо: какво умееш да вършиш?

— Много неща.

— Ти си избери едно, дето го вършиш най-хубаво — каза сеньор Хърбърт.

— Добре — каза Патрисио. — Мога да правя като птиците.

Сеньор Хърбърт изръкопляска още веднъж и се обърна към тълпата:

— Тогава, дами и господа, нашият приятел Патрисио, който изключително добре умее да подражава гласовете на птиците, ще имитира гласовете на четиридесет и осем различни птици и така ще разреши най-важния проблем в своя живот.

Тълпата учудено замълча и тогава Патрисио повтори гласовете на птиците. Къде със свирене, къде с гърлени звуци, той възпроизведе гласовете на всички известни птици и допълни цифрата с други, които никой не можа да познае. Накрая сеньор Хърбърт даде знак за ръкопляскане и му връчи четиридесет и осем песо.

— А сега — рече той — минавайте един по един. До утре по същото време ще стоя тук да разрешавам вашите проблеми.

Старият Яков научи за това събитие от разговорите на хората, които минаваха край неговата къща. При всяка нова вест сърцето му сякаш набъбваше, ставаше все по-голямо и по-голямо, докато накрая той усети, че ще се пукне.

— Какво мислите вие за този гринго? — попита той.

Дон Махимо Гомес сви рамене.

— Трябва да е някой филантроп.

— Ако умеех нещо да върша — каза старият Яков, — сега можех да разреша своя мънищък проблем. Само двайсет песо ми трябват.

— Вие много хубаво играете на дама — каза дон Махимо Гомес.

Старият Яков сякаш не му обърна внимание, но когато остана сам, уви дъската за дама и кутията с пуловете в един вестник и отиде да премери силите си със сеньор Хърбърт. До полунощ чака да му дойде редът. Накрая сеньор Хърбърт накара да приберат сандъците и се сбoguва до другата сутрин.

Само че не отиде да си легне, а влезе в заведението на Катарино заедно с мъжете, които носеха сандъците. Дори там тълпата го последва със своите проблеми за разрешаване. Той продължи да ги разрешава малко по малко и толкова много проблеми разреши, че най-сетне в заведението останаха само жените и неколцина мъже с разрешени вече проблеми. А в дъното на салона една самотна жена си вееше съвсем бавно с някакъв пропаганден плакат.

— Ами ти! — викна ѝ сеньор Хърбърт. — Ти какъв проблем имаш за разрешаване?

Жената престана да си вее.

— Ти мене не ме забърквай в тази игра, мистър — извика му тя през салона. — Никакви проблеми нямам и ако съм курва, то е само защото ме сърби задникът. Сеньори Хърбърт сви рамене и продължи да пие ледена бира до своите отворени сандъци, в очакване да се появят още проблеми. Пот се лееше от него. След малко една жена се отдели от компанията на една от масите и му заговори нещо съвсем тихо. Нейният проблем можел да се разреши с петстотин песо.

— Ти колко вземаш? — попита я сеньор Хърбърт.

— Пет песо.

— Представи си, това са сто мъже! — каза сеньор Хърбърт.

— Няма значение — каза тя. — Ако получа всички тези пари на куп, това ще са последните сто мъже в живота ми.

Огледа я. Беше много млада, с крехки кости, но очите ѝ изразяваха решителност.

— Добре — каза сеньор Хърбърт. — Иди в стаята, ще ти ги пращам там, с по пет песо всеки един.

Старият Яков целия следващ ден го преследва с дъската за дама. Привечер дойде и неговият ред. Изложи му своя проблем и сеньор Хърбърт се съгласи. На голямата маса посред улицата сложиха два стола и масичката и старият Яков откри партията. Това беше последният ход, който той успя да обмисли предварително. Загуби.

— Четиридесет песо — каза сеньор Хърбърт. — И два пула аванс ви давам.

Отново спечели. Пръстите му едва докосваха пуловете. Играеше като в транс, отгатваше позицията на противника си и все печелеше. Тълпата се измори да ги гледа. Когато старият Яков реши да се предаде, дължеше му пет хиляди седемстотин четиридесет и две песо и двадесет и три сентаво.

Лицето му не трепна. Записа си цифрата на едно листче и го прибра в джоба си. После сгъна на две дъската, прибра пуловете в кутията и зави всичко във вестника.

— Правете с мене, каквото си искате — рече той, — но ми оставете тези неща. Обещавам ви, че колкото живот ми е останал, все ще играя и ще събера тези пари за вас.

Сеньор Хърбърт погледна часовника си.

— Съжалявам от дън душа — каза той, — но срокът изтича след двадесет минути. — Поизчака, за да се убеди, че противникът му няма

да намери изход и попита: — Нищо друго ли нямате?

— Само честта си.

— Искам да кажа нещо, което променя цвета си, като прокараш по него топната в боя четка — обясни сеньор Хърбърт.

— Къщата! — сети се старият Яков, сякаш беше отгатнал гатанка. — Нищо не струва, но е къща все пак.

По такъв начин сеньор Хърбърт си присвои къщата на стария Яков. Станаха негови къщите и на други, дето също не можаха да изпълнят каквото бяха казали, но той нареди цяла седмица да има веселби с музики, ракети и фокусници и лично ръководеше празненствата.

Беше незабравима седмица. Сеньор Хърбърт говореше за прекрасното бъдеще на селото и дори нарисува утрешния град — с огромни сгради от стъкло и с танцови площадки по терасите на покривите. Показа го на тълпата. Всички гледаха удивени и се мъчеха да открият себе си сред пъстроцветните минавачи, нарисувани от сеньор Хърбърт, но онези бяха толкова хубаво облечени, че те не можеха да се познаят. Сърцето ги заболя от толкова вълнения. Досмеша ги дори, че им се плачеше през октомври, и заживяха в мъглявините на надеждата, но сеньор Хърбърт удари камбанката и обяви, че празникът е свършил. Едва тогава той си отпочина.

— Ще вземете да умрете от този живот, дето го водите — рече му старият Яков.

— Толкова много пари имам, че няма причина да умирам — каза сеньор Хърбърт.

И се повали на кревата. Ден след ден минаваше, а той все спеше и хъркаше като лъв и толкова много дни минаха, че хората се умориха да го чакат. Наложиха се раци да изравят, за да се нахранят. Новите плочи на Катарино толкова остаряха, че никой вече не можеше да ги слуша, без да се просълзи, и той трябваше да затвори заведението си.

Много време, след като сеньор Хърбърт беше започнал да спи, отецът почука на вратата на стария Яков. Къщата беше затворена отвътре. От дишането на спящия въздухът толкова се беше измърсил, че вещите постепенно губеха своята тегловност и някои започваха да се носят из стаята.

— Искам да говоря с него — рече отецът.

— Трябва да почакате — каза старият Яков.

— Нямам много време.

— Седнете, отче — настоя старият Яков. — И докато чакате, бъдете любезен да поприказвате с мене. Отдавна не съм чувал какво става по света.

— Хората се разбягаха — каза отецът. — Скоро селото пак ще стане каквото си беше преди. Единствената новина е тази.

— Ще се върнат каза старият Яков. — Като замирише на рози от морето, ще се върнат.

— Но дотогава трябва да подкрепим с нещо духа на онези, които остават — рече отецът. — Трябва час по-скоро да започнем строежа на църквата.

— Затова сте дошли, значи, да търсите мистър Хърбърт — каза старият Яков.

— Да, затова — каза отецът. — Тези гринговци много обичат да правят благодеяния.

— Тогава почакайте, отче — каза старият Яков. — Може и да се събуди.

Започнаха да играят на дама. То беше дълга и трудна партия и се проточи много дни, но сеньор Хърбърт все не се събуждаше.

Отецът се отчая и тръгна да обикаля с една медна паничка да проси милостиня за построяването на храма, но много малко събра. От много просии той започна да става все по-прозрачен, костите му започнаха да се пълнят с шумове и една неделя току се издигна на цели две педи от земята, само че никой не видя. Тогава сложи дрехите си в един куфар, събраните пари — в друг и се сбогува завинаги.

— Няма да се върне мирисът на рози, — каза той на онези, които се опитваха да го разубедят. — Трябва да погледнем истината в очите: селото е извършило смъртен грях.

Когато сеньор Хърбърт се събуди, селото си беше същото като преди. Боклуците, нахвърляни по улиците от тълпата, бяха изгнили от дъжда, а земята отново беше неплодна и корава като тухла.

— Много съм спал — прозя се сеньор Хърбърт.

— Цели векове — рече старият Яков.

— Умирам от глад.

— Всички умираме от глад — каза старият Яков. — Трябва да отидете на брега да си изровите раци, друг начин няма.

Тобиас го намери там — ровеше в пясъка с пяна на устата — и много се учуди, че богатите толкова много приличат на бедните, когато са гладни. Сеньор Хърбърт не можа да намери достатъчно раци и привечер покани Тобиас да отидат на дъното на морето да потърсят нещо за ядене.

— Имайте предвид: само мъртвите знаят какво има там — предупреди го Тобиас.

— Учените също знаят — каза сеньор Хърбърт. — По-надълбоко от морето на корабокрушенията има костенурки с много вкусно месо. Събличай се и хайде да тръгваме.

Тръгнаха. Плуваха най-напред в права линия, а после надолу, много надълбоко, където вече не достигаше слънчевата светлина, а после и светлината на морето, и нещата се виждаха само благодарение на собствената им светлина. Минаха покрай едно потънало село, с жени и мъже на коне, които се въртяха около будката с музика. Беше прекрасен ден и по терасите имаше ярки цветя.

— Потъна една неделя, около единадесет часа сутринта — каза сеньор Хърбърт. — От земетресение.

Тобиас се отклони към селото, но сеньор Хърбърт му направи знак да плува след него, към дъното.

— Там има рози — каза Тобиас. — Искам Клотилде да види какво е роза.

— Друг ден ще дойдеш пак на спокойствие — каза сеньор Хърбърт. — Сега умирам от глад.

Спускаше се надолу като октопод, с широки и странни движения на ръцете. Тобиас, който правеше усилия да не го загуби от очи, си помисли, че навярно така плуват богатите. Малко по малко задминаха морето на общите бедствия и навлязоха в морето на мъртвите.

Толкова много бяха мъртвите, че Тобиас никога в живота си не беше виждал толкова множество от хора. Плуваха неподвижни, по гръб, на различни равнища, и всичките имаха израз на забравени същества.

— Това са много отдавнашни мъртъвци — каза сеньор Хърбърт. — Векове са им били нужни, за да стигнат до това състояние на покой.

По-ниско, във водите на по-неотдавна умрелите, сеньор Хърбърт спря. Тобиас го настигна тъкмо когато покрай тях минаваше една съвсем млада жена. Плуваше на една страна, с отворени очи и с цял шлейф от цветя след себе си.

Сеньор Хърбърт сложи пръсти на устните си и стоя неподвижно, докато отплуваха и последните цветя.

— Това е най-красивата жена, която съм виждал в живота си — каза той.

— Това е жената на стария Яков — каза Тобиас. — С петдесет години по-млада е, но е тя. Положително.

— Много морета е обиколила — каза сеньор Хърбърт. — Води след себе си флората на всички морета в света.

Стигнаха дъното. Сеньор Хърбърт се завъртя няколко пъти върху някакъв под, който изглеждаше като от плочи с каменна резба. Тобиас направи същото. Едва когато свикна с полумрака на дълбочината, видя костенурките. Хиляди костенурки бяха налягали по дъното и толкова неподвижно лежаха, че изглеждаха като вкаменени.

— Живи са — каза сеньор Хърбърт, — само че спят. От милиони години спят.

Обърна една. С лек удар я тласна нагоре. Спящото животно се изплъзна от ръцете му и продължи да се издига само напосоки. Тобиас остави костенурката да мине. Тогава погледна нагоре към повърхността и видя цялото море, обърнато наопаки.

— Прилича ми на сън — каза той.

— На никого не разказвай какво си видял тук — рече му сеньор Хърбърт. — За твое добро ти го казвам. Представи си каква бъркотия ще настъпи на света, ако хората научат за тези неща.

Беше почти полунощ, когато се върнаха в селото. Събудиха Клотилде да сгорещи вода. Сеньор Хърбърт сам закла костенурката, но тримата заедно трябваше да гонят сърцето ѝ и още веднъж да го убият, защото когато я разрязаха, то изхвъркна и заподскача из двора. Ядоха до припадане.

— Е хубаво, Тобиас — рече тогава сеньор Хърбърт, — само че не бива да си затваряме очите пред истината.

— Разбира се.

— А истината е — продължи сеньор Хърбърт, — че мирисът на рози никога няма да се върне.

— Ще се върне.

— Няма да се върне — намеси се Клотилде. — Между другото и затуй, че никога не го е имало. Ти само дето подлуди хората.

— Но нали и ти самата го усети! — каза Тобиас.

— Онази нощ бях почти като замаяна — каза Клотилде. — Но сега не мога да бъда уверена в нищо, когато става дума за това море.

— Тъй че аз си отивам — каза сеньор Хърбърт и обръщайки се към двамата, добави: — И вие също трябва да се махнете оттук. Има толкова много неща, които можете да вършите на този свят, а вие сте седнали да гладувате в това село.

И си замина. Тобиас остана на двора да преброи звездите до хоризонта и откри, че има три повече в сравнение с миналия декември. Клотилде го извика в стаята, но той не ѝ обърна внимание.

— Ела тука, глупчо — настоя Клотилде. — Цял век не сме се погалили.

Тобиас дълго се бави. Когато най-сетне влезе, тя отново беше заспала. Събуди я наполовина, но толкова беше уморен, че и двамата не разбраха какво правят.

— Ти не си на себе си — каза Клотилде недоволно. — Помъчи се да мислиш за друго.

— Аз мисля за друго.

Тя поиска да знае какво беше това друго и той реши да ѝ разкаже, при условие, че няма на никого да разправя. Клотилде обеща.

— На дъното на морето — започна Тобиас — има едно село с бели къщи, с хиляди цветя по терасите.

Клотилде се хвана за главата.

— Ох, Тобиас, Тобиас! — възкликна тя. — Ох, Тобиас, за бога, не започвай пак с тези твои измислици.

Тобиас повече нищо не каза. Търкулна се до ръба на кревата и се опита да заспи, но не можа. Заспа чак на разсъмване, когато вятърът промени посоката си в раците го оставиха на мира.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.